

Registro Nr. 3040

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS

FONDAS NR. 342 (SA)

TRAKŲ KOMPROMISINIS TEISMAS

ТРОКСКИЙ КОМПРОМИСАРСКИЙ СУД

DEKRETŲ PROTOKOLŲ KNYGŲ

АПУРАШАС NR. 1

CHRONOLOGINĖS RIBOS: 1790–1792 m.

LIETUVOS VALSTYBĖS ISTORIJOS ARCHYVAS
PAŽYMA APIE TRAKŲ KOMPROMISINIO TEISMO FONDAŲ NR. 342 (SA)

2022-09-14 Nr. A7-60

Vilnius

I. INFORMACIJA APIE FONDO SUDARYTOJĄ

Kompromisinis teismas (lenk. *sąd kompromisarski, polubowny*; rus. *компромисарский, полюбовный суд*) – teismo institucija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK), pradėjusi veikti anksčiau, negu ji buvo oficialiai įkurta. Jos reglamentas nustatytas 1566 m.¹ Kompromisinis teismas nagrinėjo daugiausia civilines bylas, išskyrus tas, kuriose viena pusė buvo valstybinio dvaro valdytojas arba iždas². Buvo sudaromas pačių ginčo šalių. Abi šalys pasirinkdavo lygų skaičių teisėjų (arbitrų), nustatydavo jiems laiką ir vietą bylai nagrinėti, o pačios įsipareigodavo paklusti jų sprendimui. Teisėjai privalėjo vadovautis Lietuvos įstatymais ir papročiais. Teisėjams nesutarus (nesusidarius balsų daugumai) arba atsisakius kuriai iš šalių vykdyti sprendimą, galima buvo kreiptis į žemės teismą, o nuo 1726 metų – į Vyriausiąjį Lietuvos Tribunalą³. Kompromisinių teismų sprendimai Tribunalui tekdavo tik tuomet, kai teisėjų nuomonės išsiskirdavo ir nepavykdavo priimti galutinio sprendimo. Tačiau dažnas bylininkas nesėkmingai besiklostant teismo procesui ieškodavo pretekstų nesilaikyti pasirašyto susitarimo bylinėtis sutartame teisme ir iš jo pasitraukdavo⁴.

Abi ginčo šalys dažniausiai pačios išsirinkdavo teisėjus (arbitrus), nors pasitaikydavo atvejų, kai juos skirdavo teismas ar kita institucija. Paprastai sprendžiant ginčą dalyvaudavo keli teisėjai, jų skaičius tam tikrais atvejais svyrudavo nuo vieno iki keliolikos. Procesui vadovaudavo pirmininkas – vadinamas superarbitras, kuris buvo išrenkamas abiejų ginčo šalių arba pačių arbitrų susitarimu⁵. Proceso pradžioje buvo sudaroma speciali sutartis, kurioje turėjo atsirasti įsipareigojimas perduoti bylą nagrinėti kompromisiniam teismui; taip pat joje turėjo būti nurodytas

¹ Apie kompromisinių teismų kalbama ir Trečiajame Lietuvos Statute, žr. „O полюбовном суде“, LAPPO J., 1588 metų Lietuvos Statutas t. 2 (Kaunas, 1938), p. 261–262.

² BUTĖNAS, Domas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII–XVIII amžiuje* (Vilnius, 1997), p. 57.

³ „Obwarowanie sądów polubownych alias kompromisarskich“, *Volumina legum* t. 6 (Petersburg, 1860), p. 249.

⁴ STANKEVIČ, Adam, *Lietuvos Vyriausiojo Tribunalo veikla XVIII a. II pusėje: bajoriškosios teisės raiška* [daktaro disertacija] (Vilnius, 2013), p. 42.

⁵ MONIUSZKO, Adam, *Prawo sądowe Rzeczypospolitej szlacheckiej (XVI–XVIII w.). Zarys wykładu z wyborem źródeł* (Warszawa, 2017), p. 62.

ginčo objektas, teismo sudėtis, ginčo sprendimo būdas (susitarimas arba teismo sprendimas), taip pat numatyti teismo sprendimo neįvykdymo padariniai⁶. Kompromisinio teismo sprendimai, kaip ir visų kitų teismų, buvo vadinami dekretais⁷.

Kompromisinis teismas buvo sudaromas tik atskiroms byloms nagrinėti, todėl jis neturėjo savo raštinės ir nuolatinės posėdžių vietos. Šio teismo knygos paprastai buvo saugomos pavietų žemės ir pilies teismų archyvuose. Yra žinoma, kad 1777 m. buvo pradėta Trakų pusiasalio pilies pietų bokšto rekonstrukcija, pritaikant jį žemės ir pilies teismų aktų archyvui. 1793 m. šio bokšto antrame aukšte buvo įrengtas archyvas, o du pirmojo aukšto kambariai padaryti išdinės sandėliu. Labai tikėtina, kad šiame archyve buvo saugomos ir Trakų kompromisinio teismo aktų knygos.

Seniausia Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau – LVIA) saugoma Trakų kompromisinio teismo byla – dekreto protokolas, sudarytas 1790 m. birželio 14 – liepos 9 d. Ją sprendė trys pareigūnai – teismo pirmininkas (superarbitras) ir du teisėjai (arbitrai): Starodubo žemės teismo teisėjas Jonas Silvestrovičius (*Jan Sylwestrowicz*), Kauno pavieto raikytojas Juozapas Fergisas (*Józef Fergis*) ir Jo karališkosios didenybės šambelionas Jonas Haraburda (*Jan Haraburda*)⁸. Šioje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl Obelytės (lenk. *Obelica*) dvaro Trakų vaivadijoje tarp Smolensko statytojo Jono Piaseckio, Vilniaus vyskupo kunigaikščio Ignoto Jokūbo Masalskio ir kunigaikštytės Elenos Apolonijos Masalskaitės de Ligne Potockienės.

Per visą savo veiklos laikotarpį (ATR ir Rusijos imperijos laikais) kompromisinis teismas veikė remdamasis Lietuvos Statuto straipsniais. Oficialia teismo kalba buvo lenkų kalba. Tokia padėtis išliko iki 1840 m. liepos 7 d., kai imperatoriaus Nikolajaus I įsaku Lietuvos Statutas Vilniaus gubernijoje neteko galios, o kompromisiniai teismai buvo panaikinti.

1840 m. caro valdžiai panaikinus kompromisinius teismus, Trakų kompromisinio teismo aktų knygos buvo perduotos Trakų apskrities teismo žinion ir saugomos jo archyve kartu su Trakų pavieto žemės, pilies, pakamario ir eksdivizinio teismų bylomis.

⁶ GŁUSZAK, Marcin, „Problematyka sądownictwa polubownego w rezolucjach Rady Nieustającej (1776–1788)”, *Czasopismo Prawno-histeryczne* t. 68, 2016, sąs. 2, p. 87.

⁷ GŁOGER, Zygmunt, *Encyklopedia staropolska*, <https://literat.ug.edu.pl/glogers/0037.htm> [žiūr. 2022-09-08].

⁸ LVIA, f. 342 (SA), ap. 1, b. 1 (Sprog. 5907, Gorb. 5947), l. 29.

II. DOKUMENTŲ SUTVARKYMAS

Bendrosios žinios apie fondo dokumentus

1852 m. balandžio 2 d. Rusijos imperatorius Nikolajus I paskelbė įsaką „dėl vakarinių gubernijų centrinių senųjų aktų archyvų Kijeve, Vitebske ir Vilniuje įsteigimo“⁹. Remiantis šiuo įsaku buvo įsteigtas Vilniaus centrinis senųjų aktų archyvas, kuriame turėjo būti sukaupti visi LDK veikusių įstaigų ir institucijų aktai, surašyti iki 1799 m. Šio archyvo direktoriumi buvo paskirtas Nikita Gorbačevskis. Archyvo išlaidoms iš valstybės išdo buvo skirta 2300 rublių, o jo veiklą kontroliavo Rusijos imperijos liaudies švietimo ministerija.

Trakų apskrities teismas, kuriam priklausė Trakų žemės, pilies, pakamario, eksdivizinio ir kompromisinio teismų dokumentai, 1854–1855 m. laikotarpiu Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui perdavė 380 bylų¹⁰. 1855 m. balandžio 23 d. Vilniaus centrinis Senųjų aktų archyvas gavo 17-os bylų siuntą, kurioje kartu su Trakų pakamario ir eksdivizinio teismų knygomis buvo ir 2 Trakų kompromisinio teismo bylos¹¹. Bylų perdavimo žiniaraštyje nenurodytas gautų kompromisinio teismo bylų kiekis.

1872 m. buvo išleistas N. Gorbačevskio sudarytas spausdintinis Vilniaus senųjų aktų archyvo bylų inventorinis apyrašas, pavadintas Katalogu, kuriame buvo įrašytos 18243 bylos. Trakų kompromisinio teismo bylos N. Gorbačevskio kataloge nesudarė atskiros grupės, jos buvo priskirtos prie Trakų pakamario teismo bylų grupės (Gor. Nr. 5931–5950, Trakų kompromisinio teismo bylų Nr. 5947–5948)¹². Pagal dokumentų pobūdį N. Gorbačevskis visas bylas pavadino Trakų pakamario teismo dekretų knygomis. Bylos Nr. 5947–5948 datuojamos 1790 m. Kiekvienai iš šių bylų kataloge suteiktas inventorinis numeris, nustatyta jų sudarymo data, nurodytas lapų kiekis.

1906 m. išleistas dalinai pertvarkytas Ivano Sprogio Senųjų aktų katalogas buvo informatyvesnis. I. Sprogio kataloge Trakų kompromisinio teismo bylos išskirtos į atskirą grupę

⁹ Полное собрание законов Российской империи. Второе собрание т. 27, ч. 2: реестр хронологический, № 26126 https://nlr.ru/e-res/law_r/search.php [žiūr. 2022-05-26].

¹⁰ Archiwum akt dawnych w Wilnie w okresie od 1795 do 1922 roku: rys historyczny, opr. R. Mienicki (Wilno, 1923), p. 45.

¹¹ „Дело о передаче древних актов книг Трокским уездным судом“, LVIA, f. 594, ap. 1, b. 655, l. 558–559v.

¹² ГОРБАЧЕВСКИЙ, Никита, *Каталог древним актовым книгам губерний Виленской, Гродненской, Минской и Ковенской* (Вильна, 1872), p. 199.

(Spr. Nr. 5907–5908)¹³. I. Sprogis šias bylas pavadino Trakų kompromisinio teismo dekretų protokolų knygomis. Dokumentai datuojami 1790 m. Kiekviena byla gavo naują inventorinį numerį, tiksliau apibrėžtos jų chronologinės ribos ir nurodytas lapų kiekis. I. Sprogio ir N. Gorbačevskio Senųjų aktų katalogais, nepaisant jų neišbaigtumo, plačiai naudojamosi iki šių dienų.

XX a. vykę pasauliniai karai ir okupacijos skaudžiai atsiliepė Vilniaus centriniam senųjų aktų archyvui. Jis ne kartą buvo išvežtas į užsienį ir vėl gražintas į Lietuvą. Nemažai bylų dingo arba atsidūrė kitų šalių archyvuose. Po antro pasaulinio karo Vilniaus centrinio senųjų aktų archyvo bylos perėjo LTSR centrinio valstybinio archyvo žinion. 1946 m., siekiant įvesti tikslią Lietuvos archyvuose saugomų fondų apskaitą ir kontrolę, Vyriausioji archyvų valdyba prie TSRS vidaus reikalų ministerijos išleido potvarkį, kuriuo LTSR archyvų valdybai nurodoma užregistruoti visus tuo metu buvusius archyvų fondus, suteikiant jiems numerius. Vykdam šį potvarkį, 1949–1951 m. Trakų kompromisinio teismo fondui buvo suteiktas Nr. 342 (SA).

1957 m. sausio 1 d. Vilniuje buvo įsteigtas LTSR centrinis valstybinis istorijos archyvas, kuriam iš LTSR centrinio valstybinio archyvo buvo perduoti Senieji aktai, tame tarpe ir Trakų kompromisinio teismo fondas. Tuo metu I. Sprogio Senųjų aktų katalogas buvo naudojamas kaip fondo Nr. 342 (SA) apyrašo Nr. 1 apskaitos dokumentas, pagal kurį jam priklausė dvi bylos.

1976 ir 1980 m. Lietuvos TSR centriniam valstybiniam istorijos archyve atlikus Trakų kompromisinio teismo fondo Nr. 342 (SA) bylų kiekio ir fizinės būklės patikrinimą, buvo nustatyta, kad pagal I. Sprogio katalogą, kuris buvo naudojamas kaip apyrašo Nr. 1 apskaitos dokumentas, bylų grupėje Nr. 5907–5908 (2 apskaitos vienetai) faktiškai yra 2 bylos. Taigi, patikrinimas patvirtino pagal archyvo apskaitą šiam fondui priklausančių bylų kiekį.

2021 m. naujai sudarius Trakų kompromisinio teismo fondo Nr. 342 (SA) apyrašą Nr. 1, jame faktiškai yra 2 apskaitos vienetai.

Iš viso Trakų kompromisinio teismo fonde Nr. 342 (SA) yra 2 apskaitos vienetai, kurių chronologinės ribos 1790–1792 m.

¹³ *Опись документов Виленского центрального архива древних актовых книг*, сост. И. Спрогис (Вильна, 1901–1913), p. 225.

Dekretų protokolų knygų apyrašas Nr. 1

Iš naujo patyrinėti ir pertvarkyti Senuosius aktus imtasi, norint ištaisyti N. Gorbačevskio ir I. Sprogio Senųjų aktų kataloguose pastebėtus bylų aprašymo trūkumus ir netikslumus. 2022 m., sudarant naują Trakų kompromisinio teismo fondo Nr. 342 (SA) apyrašą Nr. 1, buvo atlikti šie darbai:

- 1) bylų kiekio, fizinės būklės patikrinimas;
- 2) bylų priklausymo fondui nustatymas;
- 3) dokumentų tikslų chronologinių ribų nustatymas;
- 4) bylų antraščių lietuvių ir rusų kalbomis sudarymas;
- 5) naujų numerių suteikimas apskaitos vienetams.

Naujai sudarytame Trakų kompromisinio teismo fondo Nr. 342 (SA) apyraše Nr. 1 kiekviena iš 2 į N. Gorbačevskio ir I. Sprogio katalogus įrašytų bylų gavo naują apskaitos numerį, tačiau šalia lieka nurodyti ir ankstesni N. Gorbačevskio ir I. Sprogio katalogų numeriai.

Fondo Nr. 342 (SA) apyrašo Nr. 1 bylas sudarantys dokumentai – dekretų protokolai. Jose įrašyti Trakų kompromisiniame teisme nagrinėjamų bylų turinys, eiga ir skelbiami teismo nuosprendžiai. Chronologinės dokumentų ribos – 1790–1792 m.

Apyrašo Nr. 1 bylą Nr. 1 (Gorb. Nr. 5947, Sprog. Nr. 5907) sudaro 1790 m. Trakų kompromisinio teismo dekreto protokolas byloje dėl Obelytės (lenk. *Obelica*) dvaro Trakų vaivadijoje tarp Smolensko statytojo Jono Piaseckio, Vilniaus vyskupo, kunigaikščio Ignoto Jokūbo Masalskio ir kunigaikštytės Elenos Apolonijos Masalskaitės de Ligne Potockienės.

Apyrašo Nr. 1 bylą Nr. 2 (Gorb. Nr. 5948, Sprog. Nr. 5908) sudaro 1790–1792 m. Trakų kompromisinio teismo dekreto protokolas byloje dėl Kazokiškių (lenk. *Kozakiszi*) dvaro tarp Paparčio dominikonų konvento prioro kun. Benedikto Aginovičiaus ir Upytės išdininko Anupro Grochovskio. Šis dekreto protokolas patvirtintas Trakų kompromisinio teismo teisėjų Roberto Kazimiero de Raės'o¹⁴, Vincento Geištoro ir Maksimilijono Jazdovskio raudonos ir juodos smalkos antspaudais¹⁵.

¹⁴ *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy t. 2: Województwo trockie, XIV–XVIII wiek*, pod red. Andrzeja Rachuby (Warszawa, 2009), p. 198–199.

¹⁵ *LVI*A, f. 342, ap. 1, b. 2 (Sprog. Nr. 5908, Gorb. Nr. 5948), l. 37v.

Būtina pažymėti, kad Trakų kompromisinio teismo dokumentų yra fondo Nr. 343 „Trakų eksdivizinis teismas“ apyrašo Nr. 1 byloje Nr. 2: jos atvirkštinėje pusėje (tikriausiai popieriaus taupymo sumetimais) yra 1789 m. Trakų kompromisinio teismo dekretų protokolai byloje dėl Vardomičių (lenk. *Wardomicz*) ir Milčos (lenk. *Milcz / Milcza*) dvarų tarp teologijos daktaro, provincijolo, Vilniaus dominikonų konvento prioro Leono Liaudansko ir Darsūniškio seniūnienės Antaninos Bialozoraitės Oginskienės¹⁶.

Fondo Nr. 342 (SA) apyrašo Nr. 1 bylų fizinio stovio ir datų ypatybės nurodytos lentelės pastabų skiltyje. Visi šio apyrašo dokumentai parašyti lenkų kalba. Tvarkant apyrašą Nr. 1 sudarytos naujos bylų antraštės lietuvių ir rusų kalbomis, tiksliau nustatytos bylų chronologinės ribos ir lapų kiekis.

Iš viso į fondo Nr. 342 (SA) Trakų kompromisinio teismo apyrašą Nr. 1 įrašyti 2 apskaitos vienetai, kurių chronologinės ribos 1790–1792 m.

Informacijos ir sklaidos skyriaus
vyriausioji specialistė

Violeta Pansevič

¹⁶ *LVA*, f. 343, ap. 1, b. 2 (Sprog. Nr. 5910, Gorb. Nr. 5946).

ПЕРЕВОД СПРАВКИ ФОНДА № 342 „ТРОКСКИЙ КОМПРОМИСАРСКИЙ СУД“

I. ИНФОРМАЦИЯ О ФОНДООБРАЗОВАТЕЛЕ

Компромисарский суд (пол. *sąd kompromisarski, polubowny*) – судебное учреждение в Великом княжестве Литовском (далее – ВКЛ), которое начало действовать до его официального учреждения. Его регламент был установлен в 1566 г. Компромисарский суд рассматривал в основном гражданские дела, за исключением тех, в которых одной из сторон был управляющий государственным имением или казначейство. Он формировался самими спорящими сторонами. Обе стороны избирали равное число судей (арбитров), назначали им время и место рассмотрения дела и обязывались подчиняться их решению. Судьи были обязаны соблюдать литовские законы и обычаи. При несогласии судей (отсутствии большинства) или при отказе одной из сторон от исполнения решения можно было обратиться в земский суд, а с 1726 г. – в Трибунал Великого княжества Литовского. Решения компромисарских судов поступали в Трибунал только тогда, когда мнения судей расходились и окончательное решение принять было невозможно. Однако, когда судебный процесс не увенчался успехом, частый истец искал предлоги для несоблюдения подписанного соглашения для судебного разбирательства в согласованном суде и отказывался от него.

Обе стороны спора обычно сами избирали судей (арбитров), хотя бывали случаи, когда они назначались судом или другим учреждением. Как правило, в решении спора участвовало несколько судей, их количество в отдельных случаях варьировалось от одного до десяти. Процессом руководил председатель – так называемый суперарбитр, который избирался по соглашению обеих сторон спора или самими арбитрами. В начале процесса заключался специальный договор, в котором должно было фигурировать обязательство передать дело в компромисарский суд; в нем также должен быть указан предмет спора, состав суда, способ разрешения спора (соглашение или решение суда), а также предусмотренные последствий неисполнения решения суда. Решения компромисарского суда, как и всех других судов, назывались декретами.

Компромисарский суд создавался только для рассмотрения отдельных дел, поэтому не имел своей канцелярии и постоянного места для заседаний. Книги этого суда обычно хранились в архиве поветовых земских и гродских судов. Известно, что в 1777 г. началась

реконструкция южной башни замка на Троцком полуострове, которая была предназначена для хранения актов Троцкого городского и земского судов. В 1793 г. на втором этаже этой башни был устроен архив, а две комнаты на первом этаже были приспособлены для нужд местного казначейства. Весьма вероятно, что в этом архиве также хранились актовые книги Троцкого компромисарского суда.

В Литовском государственном историческом архиве (далее – ЛГИА) самым старым по хронологии делом является декретовый протокол Троцкого компромисарского суда, составленный 14 июня – 9 июля 1790 г. Решение принимали три должностных лица – председатель суда (суперарбитр) и два судьи (арбитры): судья Стародубского земского суда Ян Сильвестрович, кравчий Ковенского повета Юзеф Фергис и камергер Его Королевского Высочества (придворный коморник) Ян Харабурда. Дело касалось спора по поводу имения Обелица в Троцком воеводстве между строителем смоленским Яном Пясецким, епископом виленским князем Игнатием Якубом Массальским и княгиней Еленой Аполлонией де Линье Потоцкой (ур. Массальской).

В течении всей своей деятельности (во времена Речи Посполитой и Российской империи), работа компромисарского суда была регламентирована Литовским Статутом. В суде официальным языком по-прежнему был польский язык. Ситуация кардинально изменилась только 7 июля 1840 г., когда император Николай I своим указом отменил действие Литовского Статута в Виленской губернии, а компромисарские суды были упразднены.

В 1840 г. книги Троцкого компромисарского суда были переданы в ведение Троцкого уездного суда, где хранились в архиве вместе с делами Троцкого земского, городского, подкоморского и экседивизорского судов.

СОЗДАНИЕ ФОНДА И ЕГО СТРУКТУРА

Сведения о фонде

2 апреля 1852 г. император России Николай I издал указ «об учреждении в Киеве, Витебске и Вильно центральных архивов древних актов». Согласно этому указу, в Виленском центральном архиве древних актов, которое курировало министерство народного просвещения Российской империи, должны были быть собраны все документы,

составленные до 1799 г. Директором архива был назначен Никита Горбачевский. Для нужд учреждения из государственной казны выделено 2300 рублей.

Трокский уездный суд, в ведении которого находились документы Трокского земского, гродского, подкоморского, эксдивизорского и компромисарского судов в течении 1854–1855 гг. передал Виленскому центральному архиву древних актов 380 дел. 23 апреля 1855 г. Виленский центральный архив древних актов получил посылку с 17 делами, в которой вместе с делами Трокского подкоморского и эксдивизорского судов находились и 2 дела Трокского компромисарского суда. В передаточной описи не было указано количество дел, принадлежавших компромисарскому суду.

В 1872 г. Н. Горбачевским была издана опись-каталог дел, находящихся в Виленском центральном архиве древних актов. В него были внесены 18243 дела. Трокский компромисарский суд в каталоге не проходил как отдельная группа дел, они были причислены к группе дел Трокского подкоморского суда (Гор. № 5931–5950, дела Трокского компромисарского суда № 5947–5948). В каталоге все дела названы декретовыми книгами Трокского подкоморского суда и расположены в хронологическом порядке. Дела № 5947–5948 датируются 1790 г. Каждое дело получило инвентарный номер, были указаны хронологические рамки документов и количество листов.

В 1906 г. был издан частично усовершенствованный каталог древних актов Ивана Спрогиса. Дела Трокского компромисарского суда в каталоге И. Спрогиса проходили как отдельная группа (Спр. № 5907–5908), он назвал их декретовыми протоколами Трокского компромисарского суда. Документы датируются 1790 г. Каждое дело получило новый инвентарный номер, точнее были указаны хронологические рамки документов и количество листов. Каталоги Н. Горбачевского и И. Спрогиса, несмотря на их недостатки, широко вошли в научный оборот.

В XX в. прошедшие мировые войны и оккупации болезненно отозвались на судьбе Виленского центрального архива древних актов. Он несколько раз был вывезен за границу. Немало дел потерялось или оказалось в архивах соседних государств. После второй мировой войны дела Виленского центрального архива древних актов перешли в ведение центрального государственного архива Лит.ССР. В 1946 г. Архивное управление Лит.ССР получило указание Главного Архивного управления при МВД СССР о взятии всех

архивных фондов на учёт и присвоении им номеров. Выполняя это указание, в 1948–1951 гг. фонду «Трокский компромисарский суд» был присвоен № 342.

1 января 1957 г. в Вильнюсе был учрежден центральный государственный исторический архив Лит.ССР, в который из центрального государственного архива были переданы древние акты, в том числе и фонд «Трокский компромисарский суд». Каталог древних актов И. Спрогиса использовался как документ учёта описи № 1 фонда № 342, согласно которому ей принадлежали 2 дела.

В 1976 и 1980 гг. в центральном государственном историческом архиве Лит.ССР была проведена проверка наличия и состояния дел фонда № 342 «Трокский компромисарский суд». В результате проверки было установлено, что в каталоге древних актов И. Спрогиса, который использовался как учётный документ описи № 1 фонда № 342, оказались в наличии 2 дела (Спр. № 5907–5908). Проверка подтвердила соответствие фактического количества дел количеству принадлежавших фонду дел.

После составления в 2022 г. новой описи № 1 фонда № 342 «Трокский компромисарский суд» в ней были учтены 2 единицы хранения.

Итого в фонде № 342 «Трокский компромисарский суд» имеются 2 единицы хранения, хронологические рамки которых 1790–1792 гг.

Первая опись фонда № 342 «Трокский компромисарский суд»

Недостатки и неточности в описании дел печатных каталогов Н. Горбачевского и И. Спрогиса явились стимулом для исследований Древних актов. При составлении в 2022 г. новой описи № 1 фонда № 342 «Трокский компромисарский суд» были проведены следующие работы:

1. проверка наличия и физического состояния дел, ведение точного фактического учёта древних актов;
2. фондирование;
3. уточнение хронологических рамок документов;
4. составление заголовков дел на литовском и русском языках;
5. перешифровка дел.

В результате проверки установлено, что в первой описи фонда № 342 «Трокский компромисарский суд» имеются в наличии 2 (две) единицы хранения. Все дела в новосоставленной описи № 1 получили новые инвентарные номера. Рядом указаны и старые шифры каталогов Н. Горбачевского и И. Спрогиса.

Все дела описи № 1 фонда № 342 по виду документов являются декретовыми протоколами. В них излагались суть и процесс рассматриваемых в Трокском компромисарском суде дел и выносились по ним судебные решения. Хронологические рамки документов – 1790–1792 гг.

Дело № 1 описи № 1 (Гор № 5947, Спр. № 5907) составляет декретовый протокол Трокского компромисарского суда с 1790 г. по делу имения Обелица в Трокском воеводстве между строителем смоленским Яном Пясецким, епископом виленским князем Игнатием Якубом Массальским и княгиней Еленой Аполлонией де Линье Потоцкой (ур. Массальской).

Дело № 2 описи № 1 (Гор № 5948, Спр. № 5908) составляет декретовый протокол Трокского компромисарского суда с 1790–1792 г. по делу имения Козакишки между приором доминиканского конвента, ксендзом Бенедиктом Агиновичем и скарбником упитским Онуфрием Гроховским. Он удостоверен печатями судей Трокского компромисарского суда Роберта Казимира де Раеса, Викентия Гейштора и Максимилиана Яздовского.

Следует отметить, что документы Трокского компромисарского суда находятся и в деле № 2 описи № 1 фонда № 343 «Трокский эксдивизорский суд»: на оборотной стороне этого дела (видимо в целях экономии бумаги) находятся декретовые протоколы Трокского компромисарского суда с 1789 г. по делу имений Вардомичи и Мильча между доктором теологии, провинциалом, приором Виленского доминиканского конвента Леоном Лявданским и старостиной дорсунской Антониной из Бялосоров Огинской.

Особенности дат документов, физического состояния и состава дел описи № 1 фонда № 342 указаны в таблице, в колонке «примечания». В актовых книгах все документы написаны на польском языке. В описи № 1 также составлены новые заголовки дел на литовском и русском языках, точнее указаны хронологические рамки документов и количество листов.

Всего в описи № 1 фонда № 342 «Трокский компромисарский суд» имеются 2 единицы хранения, хронологические рамки которых 1790–1792 гг.

Главный специалист

Отдела распространения информации

Виолета Пансевич